

ISSN 2181-6875

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

2/2021

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI
JURNALI**

Ilmiy va ilmiy – uslubiy jurnal

**“НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК БУХАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА”**

Научный и научно-методический журнал

2. 2021

Buxoro 2021

Muassis:

Buxoro davlat universiteti

**BUXORO
DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTI
JURNALI
2.2021
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК.
БГУ
(2-son ilovasi)**

Jurnal bir yilda to'rt
marta chiqadi

Buxoro viloyat matbuot
va axborot boshqarmasi
tomonidan

2017 yil 14 apreldan 12-156
raqami bilan ro'yxatga olingan

Jurnal filologiya, pedagogika,
psixologiya, ijtimoiy fanlar
bo'yicha O'zbekiston
Respublikasi Oliy
Attestatsiya komissiyasining
Doktorlik dissertatsiyalari
asosiy ilmiy natijalarni
chop etish tavsiya etilgan
ilmiy nashrlar ro'yxatiga
kiritilgan.

Jurnalda maqola ko'chirib bosilganda,
manba ko'rsatilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi:
22.06. 2021.

Qog'oz bichimi 60x84, 1/8.
Bosma toboq 11.6.
Ofset qog'oz. Ofset bosma qog'oz.

Adadi 500 nusxa.
Buyurtma № 76

BuxDU nusxa ko'paytirish
bo'limida tayyorlandi.

ISSN 2181-6875

BOSH MUHARRIR:

Qahhorov O.S. iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

TAHRIR HAY'ATI:

Adizov B.R. pedagogika fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)

Abuzalova M.Q. filologiya fanlari doktori

Amonov M.R. texnika fanlari doktori, professor

Axmedova Sh.N. filologiya fanlari doktori, professor

Barotov Sh.R. psixologiya fanlari doktori, professor

Baqoyeva M.Q. filologiya fanlari doktori

Bo'riyev S.B. biologiya fanlari doktori, professor

Djurayev D.R. fiz.-mat. fanlari doktori, professor

Durdiyev D.Q. fiz.-mat. fanlari doktori, professor

Hayitov Sh.A. tarix fanlari doktori, professor

Hayitov Y.Q. geografiya fanlari doktori

Mirzayev Sh.M. texnika fanlari doktori, professor

Olimov Sh.Sh. pedagogika fanlari doktori

Qahhorov S.Q. pedagogika fanlari doktori, professor

Quvvatova D.H. filologiya fanlari doktori

Roziqov O'.A. fiz.-mat. fanlari doktori, professor

Sayfullayeva R.R. filologiya fanlari doktori, professor

Umarov B.B. kimyo fanlari doktori, professor

O'rayeva D.S. filologiya fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARLARI:

Navro'z-zoda B.N. iqtisod fanlari doktori, professor

To'rayev H.H. tarix fanlari doktori, professor

NASHR UCHUN MAS'UL MUHARRIR:

Yodgorov I.K.

Manzil: Buxoro sh. Misqbol ko'chasi,

11-uy. Tel: (65) 222-75-39

buxdu.ector@buxdu.uz

Журнал предназначен для педагогов высших и средних учебных заведений, докторантов и исследователей научно-исследовательских институтов. Журнал включен в список обязательных выпусков ВАК при Кабинете Министров Республики Узбекистан на основании Решения ВАК для получения учёной степени по Филологии, педагогике, гуманитарных наук.

GUVOHNOMA № 17-020. ©BuxDU, 2021.

УДК: 456-11, 239.

UZLUKSIZ TA'LIMDA FIZIKA VA INFORMATIKANI O'RGATISH MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI

Dusenov Nurmuhammad – Tashkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti informatika kafedrası katta o'qituvchisi.

Baydullaev Abdurahmon- Tashkent farmatsevtika instituti informatika kafedrası katta o'qituvchisi

Kalit so'zlar: uzluksiz ta'lim, o'quv jarayoni, ta'lim, fizika va informatika, dars.

Ключевые слова: непрерывное образование, учебный процесс, образование, физика и информатика, урок.

Key words: lifelong education, educational process, education, physics and informatics, lesson.

Ushbu maqolada mualliflar o'z tajribalaridan kelib-chiqib, uzluksiz ta'limdagi asosiya muammalrdan biri – bu ta'lim tizimida fizika va informatika fanlarini o'qitishning o'ziga xos jihatlari, muammolari va ularning yechimlari haqida fikr yuritishgan.

В данной статье авторы, исходя из своего опыта, обсудили одну из основных проблем непрерывного образования - специфику, проблемы и пути решения преподавания физики и информатики в системе образования.

In this article, the authors, based on their experience, discussed one of the main problems of lifelong education - the specifics, problems and ways of solving the teaching of physics and computer science in the education system.

Uzluksiz ta'limda o'quv jarayonini tashkil etishning an'anaviy tizimi ushbu jarayon ishtirokchilarining psixofiziologik faoliyati qonuniyatlariga ziddir. Darsliklar ilmiy atamalarga to'la, taqdimotning murakkabligi bilan ajralib turadi. Kezi kelganda shuni aytish o'rinli, o'quvchilar va talabalar fizika va informatika darslarida, ehtimol ular uchun qiziq bo'lgan, ammo ular jiddiy tushuna olmaydigan, tushunmaydigan va qadrlay olmaydigan mavzular bilan tanishadilar.

O'qitish jarayonini tashkil etish tamoyillari asosida ta'lim oluvchi:

- bilim tashuvchisi pozitsiyasidan ta'lim oluvchilarning bilish faoliyatini tashkil etuvchi pozitsiyasiga o'tish; ta'lim oluvchilarning darsda bilim faolligini rag'batlantirish, mavzuga qiziqishni shakllantirish;

- sinfda va auditoriyada mustaqil va ijodiy o'quv faoliyatini tashkil etish, ta'lim oluvchilarning o'z o'quv faoliyatini o'zini o'zi tahlil qilish va o'zini baholash;

- barcha ta'lim oluvchilarni o'z ichiga olgan o'quv faoliyatining kollektiv, guruhli va individual usullaridan foydalanish va talabalarning o'zaro yordamini tashkil etish.[1]

Talabaning aqliy va bilim faoliyatini faollashtirish zamonaviy pedagogika fanining va o'qitish amaliyotining eng muhim muammolaridan biridir.

Talabalarni idrok etishni muvaffaqiyati o'qituvchidan talabaning qaysi bosqichida ekanligini, bu bosqichda qanday qarama-qarshiliklar paydo bo'lishi, ularni hal qilishning eng maqbul usullari qanday bo'lishini bilishni talab qiladi.

Bizning fikrimizcha, fizika va informatika faniga qiziqishni rivojlantirish va o'quv jarayonining ta'lim oluvchilarning shaxsiyatini shakllantirishga ta'sirini kuchaytirish turli uslubiy texnika va vositalar bilan ta'minlanadi, ular orasida nostandart darslar muhim o'rin tutadi. Biz ta'lim oluvchilarning bilish faoliyatini, avvalo, ularning fikrlash faoliyatini faollashtirish va o'rganish motivlarini shakllantirish orqali faollashtirishga intilamiz, bu hozirgi vaqtda maktabning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. ta'lim oluvchilarning bilim faolligini oshirishning muhim elementi o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi munosabatlar uslubi, yangi materialni tushuntirish uslubini to'g'ri tanlashdir.

Darsning muhim elementi - bu o'qituvchining nutqi. U o'zining barcha tashqi qiyofasi va xulq-atvori bilan o'rganilayotgan hodisaga, eksperimentlarni kuzatish, ularni tahlil qilishga katta qiziqish bildirishi kerak; talabalar bilan birgalikda olingan kelishmovchilikdan ajablanib, o'zlarining "sarosimalarini" namoyish etish, ularni tabiat "sirini" ochishga undash. O'qituvchi nafaqat o'quvchilarga bilim beradi, balki ularning bilish faoliyatini tashkil qiladi, mavzuning ochilishi mantig'ini, uning individual masalalari bilan bog'liqligini ochib beradi va tabiiy ravishda o'quvchilarni dars materialini o'rganish zarurligiga olib keladi. Bundan tashqari, o'qituvchi o'quvchilarning mavzuga qiziqishini uyg'otishga harakat qilishi kerak: qonunning vujudga kelish tarixi bilan bog'liq qiziqarli faktlarni taqdim etish; tushuntirish paytida talabalar javob topishlari mumkin bo'lgan tajribalarni ko'rsatish va h.k. Maktab o'quvchilari nafaqat yaqinlashib kelayotgan tushuntirishning maqsadini (darsning kognitiv vazifasini) bilishlari (tushunishlari), balki bu vazifa qanday hal qilinishini tasavvur qilishlari kerak: javob kuzatishlar va

tajribalarni tahlil qilish natijasida topiladimi yoki nazariy asosda ilgari o'rganilgan qonunlar va qonuniyatlarning asoslari.[2]

Pedagogik mahorat, ma'lum bir sinf o'quvchilarining bilim qobiliyatini rivojlantirish vazifasiga javob beradigan tushuntirishning eng muvaffaqiyatli usulini tanlash qobiliyatida ham namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, tushuntirishning induktiv va deduktiv usullarining o'quvchilar tafakkurining rivojlanishiga ta'sirini aniq anglash zarur. Shunday qilib, suhbat jarayonida suhbat usuli bilan emas, balki berilgan savollarning mohiyati bo'yicha talabalarning bilish faoliyatini faollashtirish mumkin va buning uchun dars uchun mo'ljallangan maxsus savollar tanlanadi talabalarning fikrlashi uchun, ularning analitik-sintetik faoliyati uchun va ular induktiv yoki deduktiv xulosani olishga qaratilgan. Ushbu evristik suhbat o'quvchilarni yangi bilimlarga olib boradi.[3]

Ta'lim oluvchilarning mantiqiy-qidiruv vazifalarini mustaqil ravishda bajarishga da'vat etiladi, ya'ni. mustaqil ravishda isbotlashni, tushuntirishni yoki yangi bilimlarni chiqarishni talab qiladigan vazifalar. Buning uchun biz sinfda muammoli vaziyatlardan foydalanamiz va shu tarzda o'quvchilar o'zlari bilganlar va mavjud bo'lgan bilimlar tizimi o'rtasida bir-biriga zid keladigan narsalarga duch kelishadi. Masalan, biz ularga muammolarni taklif qilamiz, ularning echimi paradoksal javob beradi yoki hisoblash tajriba bilan tasdiqlanmaydi. Suhbat davomida (ko'pincha eksperimentlarni tahlil qilish asosida) biz talabalarni qarama-qarshilikni anglashga olib boramiz. Maktab o'quvchilarining bilim qiziqishini faollashtirishga o'quv jarayonining ta'sirini tahlil qilib, unda bilim qiziqishlarini shakllantirishning 3 manbasini ajratamiz: o'quv materialining mazmuni; talabalarning bilish faoliyatini tashkil etish jarayonining o'zi; o'quvchilar o'rtasida, shuningdek, ular va o'qituvchi o'rtasida ta'lim jarayonida rivojlanadigan aloqa va munosabatlar omili.

Demak, o'quvchi va talabalarning fizika va informatika fanlariga bo'lgan qiziqishlarini takomillashtirish fan o'qituvchilari tomonidan o'tkazilayotgan amaliy darslarning sifatiga va samaradorligiga bog'liqligini unutmasligimiz kerak. Chunki, fizika va informatika fanlarini chuqur bilmasdan turib, yoshlarimiz kelajakda o'z kasbining ustasi bo'la olmasliklari aniq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Islomova U.L.** Informatika asoslari. O'quv-usluboy qo'llanma. O'zMU.1998.
2. **Rashidov T.B.** Aniq fanlarni o'qitish metodikasi. O'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2019.
3. **Jumaniyozov N.G.** Pedagogik mahorat maktabi. Toshkent, Fan nashriyoti, 1997.

шунингдек, тартиб ва хаоснинг ўзаро нозик ҳаракати натижасида мураккаб очик тизимларда юзага келадиган нозиклиқли ўзгаришларни ўрганади. Тасодифий флукуациялар таъсири остида бундай тизимлар беқарор ҳолатга келиб, ўз-ўзини ташкиллаштириш туфайли янги сифат ҳолатига ўтиши мумкин.

Адабиётлар:

1. **Палатников Д.Е.** Социальная синергетика как новая парадигма в социально-философском познании // *Фундаментальные исследования*. 2009. № 1. – С.89-90.
2. **Бранский В П., Пожарский С.Д.** Социальная синергетика и акмеология. Теория самоорганизации индивидуума и социума.- СПб.: Политехника, 2001. –С.159.
3. **Рустамова И.И.** Ижтимоий-синергетик жараёнлар таҳлили. Тошкент, Фан, 1999.

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

Каримов Э.Т. О классификации некоторых правовых терминов в лингвистике	3-7
Қиёмова Т. Stichworte zum problemfeld eines linguistischen und kulturellen phänomens.....	8-11
Israilova S. “Ko‘k” leksemasining tarixiy aspektidagi talqini.....	12-16
Ҳайдаров Ж. Француз тили фонологиясининг ўзига хос жиҳатларини тадқиқ этиш масалалари.....	17-23
Rasulkulova K. linguocultural concept as a unit of research.....	24-29
Алибаева Л. Графическая и фонетическая адаптация экзотической лексики.....	29-32
Хамраева Р. Вопросы к грамматической подходи к словообразованию.....	38-44

ADABIYOTSHUNOSLIK

Шермухаммедов А.Э. Исторические основы мифологических образов в фольклоре.....	45-55
Мансурова Т. Качественные и количественные характеристики функционирования фразеологизмов в художественном тексте.....	56-62
Широва М, Ниязова М. Уйғониш даври адабиёти: немис мумтоз адабиёти вакиллари.....	63-66
Narkulov E. Topical issues of the rules of translation of angian phraseologists.....	67-70
Ходжаханов М К вопросу определения понятия «термин» в современном языкознании.....	70-74
N.Iskandarova. Semi-autobiographical masterpiece of j. osborne – “look back in anger”.....	75-78
Панжиева Н. Теоретические аспекты концептуальной метафоры	78-82

PEDAGOGIKA

Саломатина Г.Г. Взаимодействие студента и преподавателя как основа филологического образования.....	83-87
Khamidova N. The value of the activity-based approach in learning foreign languages at the university.....	87-92
Farmonov G. Methods of using economic terminology in english classes.....	92-97
Tashmetova A. features of language professional training of coursants at a military university.....	98-101
M.Artikova. Methods of teaching the english language in advanced classes of the general educational school.....	102-112
Azimov A. The effective principles and methods of teaching the english language.....	112-120
Azimova M. learning english grammar through games.....	120-123
Мухитдинова М .С Олий ўқув юртлари иқтисодидиёт йўналиши русийзабон гуруҳларида олиб бориладиган ўзбек тили дарсларининг самарадорлигини таъминлашда роль ўйинларининг аҳамияти.....	124-127
Тин.И.Н. Модернизация современного образовательного процесса.....	128-135
Nomozova M, Turayeva G Chariyeva D. Optimization of educational material submission using an intermediary language when training foreign students of a medical university.....	136-140

Нуралиева Б. The process of teaching english language in non-language universities.....	141-145
Dusenov N.Baydullaev A. Uzluksiz ta'limda fizika va informatikani o'rgatish muammolari va ularning yechimlari.....	146-148
Ashurova F. Modern methods and technologies of teaching foreign languages at a language university.....	149-156
Khorunova S . learning foreign language and culture through a metaphor.....	157-159
Raimjanova N. Implementing esp students reading through pictures....	159-165

IJTIMOIIY - GUMANITAR FANLAR

Шермухамедов С Академик Иброхим Мўминов - Ўзбекистонда фалсафа илмий мактабининг асосчиси.....	166-172
Бозаров Д.М. Синергетик ёндошувнинг ижтимоий-фалсафий билишдаги аҳамияти.....	173-176

**BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI
JURNALI**

Ilmiy va ilmiy – uslubiy jurnal

2. 2021
(2 –son ilovasi)

**“НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК БУХАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА”**

научный и научно-методический журнал

2. 2021
(Приложение)

Компьютер muhandisi:	D.Dadajonov
Texnik muharrir:	O.Hoshimov
Operator:	S.Ibrohimov
Musahhihlar:	Ch.Boltoboyev